

REVISTA FORUMUL JUDECĂTORILOR

Revistă semestrială de atitudine și studii juridice

Nr. 1/2016

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București**

Tehnoredactare: Ameluța Vișan
Coperta: Ionuț Militaru
Angelica Mălăescu

Copyright © 2016
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate pentru Editura Universitară și Asociația Forumul Judecătorilor din România

ISSN 2065-8745

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/20658745

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

IMPORTANT

Revista **Forumul Judecătorilor** apare semestrial și se difuzează numai pe bază de abonament.

Prețul unui exemplar este 50 lei, în acest preț fiind incluse și cheltuielile de difuzare, iar costul unui abonament anual este de 100 lei (2 numere).

Toți cei interesați în a contracta un abonament o pot face prin una din următoarele modalități:

- direct la sediul editurii din Bd. Nicolae Bălcescu nr. 27-33, Bloc Unic, Scara B, Etaj 4, Apartament 38, Sector 1, București
- prin mandat poștal sau ordin de plată în contul Editura Universitară nr. RO58RNCB0285004668690001 deschis la Banca Comercială Română – Sucursala Unic
- prin telefon/fax la numerele 021-315.32.47, 021-319.67.27
- prin e-mail la adresa secretariat@editurauniversitara.ro.

REVISTA FORUMUL JUDECĂTORILOR

Director:

jud. Dragoș Călin,
Curtea de Apel București

Redactor-șef:

jud. Ionuț Militaru,
Curtea de Apel București

Redactor-șef adjunct:

jud. Roxana Călin,
Tribunalul București

Colegiul de redacție:

jud. Paula-Andrada Coțovanu,
Consiliul Superior al Magistraturii –
Inspekția Judiciară

jud. Ana-Maria Lucia Zaharia,
Curtea de Apel București

jud. Florin Mihăiță,
Judecătoria Sect. 4, București

jud. dr. Gabriel Caian,
Ministerul Afacerilor Externe

jud. Alexandra Ghergheșanu,
Tribunalul București

jud. Carla Anghelescu,
Judecătoria Sect. 1, București

jud. Victor Constantinescu,
M.A.E. – Direcția Agentul
Guvernamental pentru Curtea
Europeană a Drepturilor Omului

jud. Vasile Bozeșan,
Tribunalul Teleorman

jud. Claudiu Drăgușin, Judecătoria Sect.
4 București

jud. Cristinel Ghigheci, Curtea de Apel
Brașov

Colegiul științific:

prof. univ. dr. Mihai Șandru,
Academia Română

jur. Mihai Banu,
Revista Română de Drept European
Ruben Murdanaigum,
solicitor, Rubens Solicitors, Notaries
and Estate Agents Lochgilphead,
Marea Britanie

lector univ. dr. Anamaria Groza,
judecător, Judecătoria Craiova

prof. univ. dr. Jaime Octávio Cardona
Ferreira, Universitatea Lusíada din
Lisabona, Fost Președinte al Curții
Supreme de Justiție din Portugalia,
Președinte al Consiliului Jude-
cătorilor de Pace din Portugalia

Colaboratori principali:

Judge Alex Kozinski,
United States Court of Appeals for
the Nine Circuit

jud. Mihaela Amoos Piguet,
Tribunal du canton de Vaud,
Lausanne, Elveția

Avv. Monica Adriana Marinescu,
Ordine degli Avvocati di Roma, Italia

jud. Simona Kovács,
Judecătoria Târgu Secuiesc

Ion Guzun, coordonator de programe,
Centrul de Resurse Juridice din
Moldova

jud. Ivan Georgiev,
Tribunalul Regional Sofia, Bulgaria

Ioana Alexandra Precup, student,
Facultatea de Științe Economice,
Juridice și Administrative, Univer-
sitatea Petru Maior Tg. Mureș

Redactor: Monica Stoian

Lista principalelor abrevieri

C. Ap.	Curtea de Apel
C.E.	Comunitățile Europene
CEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CJCE	Curtea de Justiție a Comunităților Europene
CJUE	Curtea de Justiție a Uniunii Europene
Convenția	Convenția Europeană a Drepturilor Omului
C.S.M.	Consiliul Superior al Magistraturii
Dalloz	Recueil le Dalloz
Dec. civ., pen.	Decizia civilă, penală
D.N.A.	Direcția Națională Anticorupție
D.I.I.C.O.T.	Direcția de Investigare a Infraacțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism
I.N.M.	Institutul Național al Magistraturii
înch.	încheierea
Î.C.C.J.	Înalta Curte de Casație și Justiție
J.O.U.E.	Jurnalul Oficial al Uniunii Europene
Jud.	Judecătoria
M.J.L.C.	Ministerul Justiției și Libertăților Cetățenești
M. Of.	Monitorul Oficial al României, Partea I
n.a./ n.n.	nota autorului / nota noastră (urmată de inițialele autorului)
n.t.	nota traducătorului
O.N.U.	Organizația Națiunilor Unite
S. civ., pen., com., cont. adm.	Secția civilă, penală, comercială, de contencios administrativ
sent. civ., pen.	Sentiința civilă, penală
subl. ns.	Sublinierea noastră (a autorului)
TFP	Tribunalul Funcției Publice al Uniunii Europene
TPI	Tribunalul de Primă Instanță al Comunităților Europene
Trib.	Tribunalul
TUE	Tratatul privind Uniunea Europeană
TCE	Tratatul instituind Comunitatea Europeană
UE	Uniunea Europeană

Cuprins

INTERVIURI – Dreptul Uniunii Europene și tribunalele constituționale ale statelor membre.	11	1. Neîncălcarea dreptului la viață privată și corespondență în cazul accesării și verificării de angajator a contului profesional Yahoo Messenger utilizat de un angajat al său. (prezentare și notă de Vasile Bozeșan)	216
Interviuri cu Kristīne Krūma, Gertrude Lübbe-Wolff, Bertrand Mathieu, Rostane Mehdi, François-Xavier Millet	11	2. Eliberarea din funcție ca urmare a declanșării unei proceduri penale. Lipsa de claritate a prevederilor legale și a unor garanții jurisdicționale suficiente împotriva arbitrariului. Încălcarea art. 6 și art. 8 din Convenția - Hotărârea în cauza <i>Milojević și alții c. Serbiei</i> (prezentare și notă de Răzvan Anghel)	220
ATITUDINI			
Ruth Dapper – Un judecător cu orice alt nume? Greșita titulatură a magistratului judecător din Statele Unite [articol în lb. engleză]	47	3. Decizia de inadmisibilitate în cauza <i>Corneliu Bîrsan și Gabriela Victoria Bîrsan c. României</i> (prezentare de Dragoș Călin, Claudiu Drăgușin, Vasile Bozeșan)	225
Terry Maroney – Judecătorul inteligent emoțional: Un nou (și realist) ideal [articol în lb. engleză]	61	4. Decizia de inadmisibilitate în cauza <i>Radi și Gherghina c. României</i> . Activitate desfășurată de un asistent personal, angajat în baza Legii nr. 448/2006 (prezentare și notă de Răzvan Anghel)	238
Carla D. Pratt - Judging Identity [articol în lb. engleză]	84	5. Hotărârea pronunțată în cauza <i>Letinèić c. Croației</i> . Drepturi de asigurări sociale acordate în considerarea stării de sănătate. Posibilitatea de a contesta raportul de expertiză medicală. Existența unui cadru legal în care se atribuie competența exclusivă de a efectua expertize medicale în domeniul unei instituții publice desemnate de ministerul pârât în cauză. Compatibilitatea cu exigențele art.6 par.1 din Convenție. Condiții (prezentare și notă de Răzvan Anghel)	246
Chad M. Oldfather – Despre Judecători, Lege și Rău: Cunoașterea tacită și rolul judiciar [articol în lb. engleză]	99	Din jurisprudența recentă a Curții de Justiție a Uniunii Europene	256
Taylor Simpson-Wood – Înălțarea și căderea Judecătorului Rău: Doamna Justiția nu este o femeie frivolă [articol în lb. engleză]	110	1. Libera circulație a persoanelor. Lucrători. Articolele 45 TFUE și 48 TFUE. Prestații pentru limită de vârstă. Diferență de tratament pe motive de vârstă	256
STUDII JURIDICE			
Cristinel Ghigheci - Excepții prealabile ridicate în cauzele împotriva României la CEDO privind dreptul la un proces echitabil	142	2. Standarde pentru primirea solicitanților de protecție internațională. Directiva 2008/115/CE. Ședere legală. Directiva 2013/32/UE. Art.9. Dreptul de a rămâne într-un stat	
Cristinel Ghigheci - Garanțiile unui proces echitabil conferite de art. 6 par. 1 din Convenție, în cauzele împotriva României (I)	152		
Cristinel Ghigheci - Garanția prezumției de nevinovăție, conferită de art. 6 par.2 din Convenție, în cauzele împotriva României	200		
JURISPRUDENȚĂ			
Din jurisprudența recentă a Curții Europene a Drepturilor Omului	216		

membru. Directiva 2013/33/UE. Art.8 alin.(3) primul paragraf litera (e). Plasare în detenție. Protecția securității naționale sau a ordinii publice. Validitate. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Art. 6 și 52. Restrângere. Proportionalitate.	257	3. Numirea în funcția de procuror șef al structurii teritoriale județene a DIICOT și respectiv DNA nu determină dobândirea gradului profesional corespunzător al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție	284
3. Libera circulație a persoanelor. Cetățenia Uniunii. Egalitate de tratament. Directiva 2004/38/CE. Art.24 alin.(2). Prestații de asistență socială. Regulamentul (CE) nr. 883/2004. Art. 4 și 70. Prestații speciale în numerar de tip necontributiv. Excluderea resortisanților unui stat membru în primele trei luni de ședere în statul membru gazdă.261	261	4. Chemarea în judecată, de un tribunal, doar a unor judecători, în scopul anulării unor mențiuni din adeverințele eliberate în vederea pensionării, nu se circumscribe definiției, respectiv vreunui dintre formele de manifestare a discriminării, neconcordând nici literei și nici spiritului dispozițiilor O.G. nr. 137/2000.	289
4. Cooperare polițienească și judiciară în materie penală. Decizia-cadru 2002/584/JAI. Mandat european de arestare. Motive de refuz al executării. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Art.4. Interzicerea tratamentelor inumane sau degradante. Condiții de detenție în statul membru emitent. (selecții de Anamaria Groza)	262	5. Interesul procesual al unei asociații profesionale a magistraților într-o contestație formulată împotriva unei hotărâri CSM de detașare a unui magistrat. Situații în care interesul judiciar subzistă și sub forma unui interes colectiv.	297
Din jurisprudența recentă în materia organizării judecătorești și a statutului magistraților	268	6. Plata indemnizațiilor de pensionare egale cu 7 indemnizații de încadrare brute lunare. Drept născut la data publicării decretului de eliberare din funcția de judecător în Monitorul Oficial al României. Succesiune de legi anuale în baza cărora nu se acordă ajutoarele sau după caz, indemnizațiile la ieșirea la pensie. Suspendarea legală a obligației de plată a acestor drepturi (selecții de Dragoș Călin și Paula-Andrada Coțovanu)	302
1. Diurna, reprezentând indemnizația plătită unui angajat pentru acoperirea cheltuielilor de deplasare în altă localitate, în interes de serviciu, se acordă exclusiv pentru timpul efectiv lucrat, chiar și în cazul membrilor aleși ai Consiliului Superior al Magistraturii	268	PREZENTĂRI	
2. Odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 71/2015 s-a creat posibilitatea legală ca personalul încadrat în instituțiile și autoritățile publice, care avea un nivel al salariului de bază și al sporurilor mai mic decât cel stabilit la nivel maxim în cadrul aceleiași instituții sau autorități publice pentru fiecare funcție/grad/treaptă și gradație, să fie salarizat la acest nivel maxim, dacă își desfășoară activitatea în aceleași condiții, eliminându-se astfel și diferențele salariale dintre magistrați	281	1. Volumul „Dreptul Uniunii Europene și tribunalele constituționale ale statelor membre. Interviu”, Editura Universitară, București, 2015, ISBN 978-606-28-0335-3	308
		2. Volumul „Directiva – act de dreptul Uniunii Europene și dreptul român”, Editura Universitară, București, 2016, ISBN 978-606-28-0209-7.	309
		GREFA VESELĂ	
		<i>Roe vs. Wade</i> – Neconstituționalitatea dispozițiilor din Texas cu privire la incriminarea avortului.	311

Contents

INTERVIEWS - European Union law and constitutional courts of the Member States	11	1. No violation of the right to privacy and correspondence when accessing and verifying professional employer Yahoo Messenger account used by an employee of his. (with presentation and note of Vasile Bozeșan)	216
Interviews with Kristīne Krūma, Gertrude Lübbe-Wolff, Bertrand Mathieu, Rostane Mehdi, François-Xavier Millet	11	2. Dismissal following the opening of a criminal investigation. Lack of clarity of legal provisions and enough judicial safeguards against arbitrary. Violation of art. 6 and art. 8 of the Convention - Judgment in Case <i>Milojević and Others v. Serbia</i> . (with presentation and note of Răzvan Anghel)	220
ATTITUDES			
Ruth Dapper - A Judge by Any Other Name? Mistitling of the United States Magistrate Judge [Article in English]	47	3. The decision of inadmissibility in Case of <i>Corneliu Birsan and Gabriela Victoria Bîrsan v. Romania</i> . (with presentation of Dragoș Călin, Claudiu Drăgușin, Vasile Bozeșan)	225
Terry Maroney – The Emotionally Intelligent Judge: A New (and Realistic) Ideal [Article in English]	61	4. The decision of inadmissibility in Case of <i>Radi and Gherghina v. Romania</i> . Activity carried out by a personal assistant employed under Law no. 448/2006. (with presentation and note of Răzvan Anghel)	238
Carla D. Pratt - Judging Identity [Article in English]	84	5. Judgment in Case of <i>Letinèić v. Croatia</i> . Social security rights granted in consideration of health. The possibility of challenging the medical report. The existence of a legal framework to assign exclusive jurisdiction to conduct medical examination in a public area designated by the respondent ministry concerned. Par.1 compatibility with article 6 of the Convention requirements. Conditions. (with presentation and note of Răzvan Anghel)	246
Chad M. Oldfather - Of Judges, Law, and the River: Tacit Knowledge and the Judicial Role [Article in English]	99	Of recent case law of the Court of Justice of the European Union	256
Taylor Simpson-Wood - The Rise and Fall of <i>Bad Judge</i> : Lady Justice Is No Tramp [Article in English]	110	1. Free movement of persons. Workers. Articles 45 TFEU and 48 TFEU. Retirement benefits. Difference of treatment on grounds of age	256
LEGAL STUDIES			
Cristinel Ghigheci - Exceptions raised in cases against Romania prior to the ECHR concerning the right to a fair trial	142	2. Standards for reception of applicants for international protection. Directive 2008/115 / EC. Legal residence. Directive 2013/32 / EU. Article 9. Right to remain in a Member	
Cristinel Ghigheci - Fair trial guarantees conferred by art. 6 par. 1 of the Convention in cases against Romania (I)	152		
Cristinel Ghigheci - The guarantee of the presumption of innocence conferred by art. 6 par.2 of the Convention in cases against Romania	200		
JURISPRUDENCE			
Of recent case law of the European Court of Human Rights	216		

State. Directive 2013/33 / EU. Art. 8 (3) point (s). Placement in detention. Protection of national security or public order. Validity. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Art. 6 and 52. Restriction. Proportionality.	257	3. Appointment as chief prosecutor of the DIICOT county and territorial structure and DNA that does not cause acquiring the appropriate professional degree Prosecution Office attached to High Court of Cassation and Justice.	284
Free movement of persons. Union citizenship. Equal treatment. Directive 2004/38 / EC. Art.24 par. (2). Social assistance benefits. Regulation (EC) no. 883/2004. Art. 4 and 70. Special benefits in non-contributory cash. Exclusion of nationals of Member States in the first three months of residence in the host Member State.	261	4. The call to court, by a tribunal, of judges only for the purpose of cancellation of the endorsements mentioned on certificates issued for retirement, falls outside the definition, ie any of the forms of discrimination, neither the letter nor the spirit provisions of the O.G. no. 137/2000 being in accordance.	289
Police and judicial cooperation in criminal matters. Framework Decision 2002/584 / JHA. European arrest warrant. Reasons for refusal of enforcement. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Article 4. Prohibition of inhuman or degrading treatment. Detention conditions in the issuing Member State. (selections of Anamaria Groza)	262	5. Procedural interests of a professional association of judges in an appeal against a decision of a magistrate of SCM detachment. Situations where judicial interest subsists as a collective interest. .	297
Of recent case law in the field of the judiciary and magistrates' status	268	6. Retirement payment equal to 7 gross monthly employment benefits. Right born as the publication of the decree of dismissal from the position of judge in the Official Gazette. Annual succession of laws under which aid is granted or not appropriate, compensation upon retirement. Suspension legal obligation to pay such rights. (selections of Dragoş Călin and Paula-Andrada Coţovanu)	302
1. The compensation paid to an employee to cover travel expenses in another town for work, is granted only for actual time worked, even if the elected members of the Superior Council of Magistracy.	268	PRESENTATIONS	
2. Upon the entry into force of Law no. 71/2015 has been created the legal possibility that staff employed in public institutions and authorities, which have a level of base salary and bonuses lower than the maximum level set at the same institution or public authority for each function / grade / step and gradation, to be remunerated at this maximum, if they operate under the same conditions, thus eliminating salary differences between magistrates.	281	1. Volume "European Union law and constitutional courts of the Member States. Interviews", University Publishing House, Bucharest, 2015, ISBN 978-606-28-0335-3.	308
		2. Volume "Directive - EU law and Romanian law act", University Publishing House, Bucharest, 2016, ISBN ISBN 978-606-28-0209-7.	309
		HAPPY REGISTRY	
		<i>Roe vs. Wade</i> – The unconstitutionality of the laws in Texas on the criminalization of abortion.	311

Sommaire

INTERVIEWS – Droit de l'Union Européenne et les cours constitutionnelles des États membres	11
Interviews avec Kristīne Krūma, Gertrude Lübbe-Wolff, Bertrand Mathieu, Rostane Mehdi, François-Xavier Millet	11
ATTITUDES	
Ruth Dapper – Un juge avec n'importe quel autre nom? Le titre erroné du magistrat - juge des États-Unis [article en Anglais] ..	47
Terry Maroney – Le juge émotionnellement intelligent: Un nouveau (et réaliste) idéal [article en Anglais]	61
Carla D. Pratt - Judging Identity [article en Anglais]	84
Chad M. Oldfather – Sur les juges, le Droit et la Rivière: La connaissance tacite et le rôle judiciaire [article en Anglais]	99
Taylor Simpson-Wood – L'élévation et la chute du Juge Méchant: Madame la Justice n'est pas une femme frivole [article en Anglais]	110
ETUDES JURIDIQUES	
Cristinel Ghigheci - Exceptions préliminaires soulevées dans les affaires contre la Roumanie à la CEDH concernant le droit à un procès équitable	142
Cristinel Ghigheci - Les garanties d'un procès équitable conférés par l'article 6 par. 1 de la Convention Européenne des Droits de l'Homme dans les affaires contre la Roumanie (I)	152
Cristinel Ghigheci - La garantie de la présomption d'innocence prévue par l'article 6 par. 2 de la Convention Européenne des Droits de l'Homme dans les affaires contre la Roumanie	200
JURISPRUDENCE	
La jurisprudence récente de la Cour Européenne des Droits de l'Homme:	216
1. Non violation du droit à la vie privée et de la correspondance lors de l'accès et de la vérification par l'employeur du compte professionnel Yahoo Messenger utilisé par son employé (présentation et note par Vasile Bozeşan)	216
2. Licenciement suite à l'ouverture d'une enquête pénale. Le manque de clarté des dispositions légales et des garanties judiciaires contre l'arbitraire. Violation des articles 6 et 8 de la Convention - Arrêt dans l'affaire <i>Milojević et autres c. Serbie</i> (présentation et note par Răzvan Anghel)	220
3. La décision d'irrecevabilité dans l'affaire <i>Corneliu Birsan et Gabriela Victoria Birsan c. Roumanie</i> (présentation par Dragoş Călin, Claudiu Drăguşin, Vasile Bozeşan)	225
4. La décision d'irrecevabilité dans l'affaire <i>Radi et Gherghina c. Roumanie</i> . Activité réalisée par un assistant personnel employé aux termes de la Loi n°. 448/2006 (présentation et note par Răzvan Anghel)	238
5. Arrêt dans l'affaire <i>Letinèić c. Croatie</i> . Les droits de sécurité sociale accordées en tenant compte de l'état de santé. La possibilité de contester le rapport médical. L'existence d'un cadre juridique qui attribue une compétence exclusive pour procéder à un examen médical dans ce domaine à une institution publique désignée par le ministère défendeur en cause. La compatibilité avec les exigences de l'article 6 par. 1 de la Convention. Conditions (présentation et note par Răzvan Anghel)	246
La jurisprudence récente de la Cour de Justice de l'Union Européenne:	
1. Libre circulation des personnes. Travailleurs. Les articles 45 TFUE et 48 TFUE. Les prestations de retraite. Différence de traitement fondée sur l'âge	256
2. Standards pour l'accueil des demandeurs de protection internationale. La directive 2008/115/CE. La résidence légale. La directive 2013/32/UE. Article 9. Droit de	

séjour dans un État membre. La directive 2013/33/UE. Article 8 (3) point (e). Le placement en détention. Protection de la sécurité nationale ou de l'ordre public. Validité. La Charte des droits fondamentaux de l'Union Européenne. Articles 6 et 52. Restriction. Proportionnalité.	257	3. La nomination du procureur en chef de la structure territoriale départementale de la DIICOT et de la DNA ne détermine pas l'acquisition du grade professionnel du Parquet auprès de la Haute Cour de Cassation et de Justice.	284
3. Libre circulation des personnes. Citoyenneté de l'Union. L'égalité de traitement. La directive 2004/38/CE. Article 24 par. (2). Prestations d'aide sociale. Le Règlement (CE) no. 883/2004. Articles 4 et 70. Les prestations spéciales en espèces à caractère non contributif. Exclusion des ressortissants des États membres dans les trois premiers mois de séjour dans l'État membre d'accueil.	261	4. L'assignation en justice introduite par un tribunal seulement contre les juges afin d'annuler leurs certificats délivrés pour la retraite, ne relève pas de la définition, à savoir l'une des formes de discrimination, ni de la lettre, ni de l'esprit des dispositions de l'Ordonnance d'urgence no. 137/2000.	289
4. La coopération policière et judiciaire en matière pénale. Décision-cadre 2002/584/JAI. Mandat d'arrêt européen. Motifs de refus d'exécution. La Charte des droits fondamentaux de l'Union Européenne. Article 4. Interdiction des traitements inhumains ou dégradants. Les conditions de détention dans l'État membre d'émission. (sélections par Anamaria Groza)	262	5. L'intérêt procédural d'une association professionnelle de magistrats dans une contestation contre une décision du CSM de détachement d'un magistrat. Les situations où l'intérêt judiciaire subsiste sous la forme d'un intérêt collectif.	297
La jurisprudence récente en matière d'organisation judiciaire et le statut des juges:	268	6. Le paiement des allocations de retraite égales à 7 indemnités d'emploi bruts mensuels. Droit issu dès la publication dans le Journal Officiel du décret de renvoi du poste de juge. Succession des lois annuelles en vertu desquelles n'est pas octroyée l'aide ou, le cas échéant, la rémunération à la retraite. Suspension de l'obligation légale de payer ces droits. (sélections par Dragoș Călin et Paula-Andrada Coțovanu)	302
1. L'indemnité journalière, une rémunération versée à un employé pour les frais de déplacement dans une autre ville pour le travail, n'est accordée que pour le temps réel travaillé, même dans le cas des membres élus du Conseil Supérieur de la Magistrature.	268	PRÉSENTATIONS	
2. Avec l'entrée en vigueur de la Loi no. 71/2015, on a créé la possibilité juridique que le personnel employé dans les institutions et les pouvoirs publics, qui avait un niveau du salaire de base et des primes inférieures au niveau maximal fixé à la même institution ou autorité publique pour chaque fonction / grade / étape et gradation, soit rémunéré à ce maximum, s'il opère dans les mêmes conditions, ce qui élimine les différences de salaire entre les magistrats.	281	1. Le volume «Le droit de l'Union Européenne et des cours constitutionnelles des États membres. Interviews», Maison d'édition Universitaire, Bucarest, 2015, ISBN 978-606-28-0335-3.	308
		2. Le volume «La directive – act de droit de L'Union européenne et de droit roumain», Maison d'édition Universitaire, Bucarest, 2016 ISBN 978-606-28-0209-7.	309
		LE GREFFE JOYEUX	
		<i>Roe vs. Wade</i> – L'inconstitutionnalité des dispositions de l'Etat de Texas relatives à la criminalisation de l'avortement.	311

INTERVIURI

Dreptul Uniunii Europene și tribunalele constituționale ale statelor membre

Interviuri cu Kristīne Krūma, Gertrude Lübbe-Wolff, Bertrand Mathieu, Rostane Mehdi, François-Xavier Millet

Kristīne Krūma

Kristīne Krūma este doctor în drept internațional public (Universitatea din Lund, Suedia, 2012, teză de doctorat pe tema cetățeniei UE, statutului de migrant și al naționalității). Master în drept internațional (Universitatea din Lund, Institutul „R. Wallenberg”, 1998). Începând cu luna iunie 2012 este expert al Comisiei Europene pe probleme de rasism și intoleranță din cadrul Consiliului Europei. Din martie 2012, este judecător ad-hoc la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Din 2007 este judecător al Curții Constituționale din Letonia. Din 2007 este arbitru la Curtea de Conciliere și Arbitraj a OCSE. Între 1999-2010 a fost lector la catedra de Drept internațional public, Facultatea de drept din Riga. 2005-2006 – șef al Departamentului de drept internațional și european, Facultatea de drept, Universitatea din Letonia. 2000-2006 – lector la catedra de drept internațional și european, Facultatea de drept, Universitatea din Letonia (drept UE, organizații internaționale). 1995-2000 - Ministerul Afacerilor Externe al Letoniei; cele mai recente posturi ocupate: șef al Secretariatului președintelui Consiliului Statelor de la Marea Baltică (CSMB); șef al Departamentului pentru organizații

internaționale și politica drepturilor omului. 1996-1997 – asistent în Departamentul de teorie a dreptului și științe politice, Facultatea de drept, Universitatea din Letonia. 1997 și 2001 – lector invitat la

Institutul Leton pentru Drepturile Omului (subiecte principale: UE și drepturile omului, democrația și drepturile omului). Activități sociale relevante: din 2012 – președinte al Comisiei de experți independenți privind dreptul internațional și UE sub auspiciile Ministerului Afacerilor Externe; din 2006 – membru al rețelei „Odysseus”, rețeaua academică pentru studii juridice în domeniile imigrației și azilului în Europa; din 2005 – membru al consiliului editorial al Baltic Yearbook of International law; din 2003 – membru al Rețelei de cercetare nordică pentru drepturile omului; 2004-2007 – membru al Observatorului privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul UE; 2004-2007 – membru al Forumului tinerilor cercetători al Comisiei de analiză strategică, Cancelaria de stat a președintelui; 2004-2006 – membru al grupului de planificare

a programelor juridice de formare a judecătorilor; 2000-2007 – membru al subcomisiei juridice de terminologie, Academia Letonă de Științe.

1. Care este forma cea mai adecvată de receptare a dreptului Uniunii Europene în ordinea juridică a statelor membre? Monismul, dualismul sau pluralismul juridic?

În prezent, clasificarea actuală a monismului și dualismului nu este netă. S-ar putea susține că abordarea generală a curților constituționale este cea a „interpretării consecvente”. Această abordare înseamnă că dreptul național este interpretat în conformitate cu obligațiile internaționale, în cazul în care acestea au fost îndeplinite, cu respectarea dreptului constituțional. Spre exemplu, un stat trebuie să recunoască și să protejeze drepturile fundamentale ale omului, în conformitate cu constituția sa, cu legile și cu acordurile internaționale obligatorii pentru acesta. Rămâne întrebarea dacă un stat poate merge dincolo de standardele juridice stabilite în dreptul internațional, făcând referire la propriul său drept constituțional? Răspunsul imediat este afirmativ, acest lucru este posibil.

Cu toate acestea, Avizul 2/13 al CJUE din 18 decembrie 2014 oferă o perspectivă diferită, afirmând că autonomia de care se bucură dreptul UE, în raport cu legislațiile statelor membre și în raport cu dreptul internațional, impune ca interpretarea acestor drepturi fundamentale să fie asigurată în limitele structurii și obiectivelor UE (pct. 158, 166

și 170). Acest raționament, ca de altfel formularea întregului aviz sunt prea ambițioase pentru a fi interpretate în acest chestionar.

În cazul UE, există întrebări suplimentare legate de monism/dualism/pluralism care exced înțelegerii clasice a aplicării dreptului internațional în ordinea juridică internă. Acestea sunt legate de caracterul diferit al actelor UE care permit grade diferite de apreciere din partea statelor membre (regulamente, directive, decizii și altele similare).

În contextul Letoniei, art. 89 din *Satversme** prevede că protecția drepturilor și libertăților fundamentale oferite de Letonia nu trebuie să fie mai redusă decât aceea garantată de angajamentele internaționale obligatorii pentru Letonia. Astfel, în anumite cazuri, Curtea Constituțională a oferit un efect direct normelor de drept internațional¹. În același timp, Curtea a admis și că tratatele internaționale nu interzic Letoniei să prevadă un standard mai ridicat de protecție a drepturilor fundamentale.

Cercetătorii au clasificat cazul Letoniei ca fiind monism *de facto*. *Satversme* nu tratează problemele legate de ierarhie. Legile se referă la situațiile de conflict între dreptul internațional și cel național, dar judecătorii ar prefera să aplice dreptul internațional². Această abordare a fost urmată, de asemenea, până în prezent, în ceea ce privește dreptul UE, sub forma cooperării.

Pentru a sintetiza răspunsul, s-ar putea prezenta trei argumente:

- abordările constituționale naționale cu privire la dreptul UE pot fi diferite.

* Constituția Republicii Letonia (n.tr.).

¹ A se vedea cauza nr. 2004-18-0106, 13 mai 2005, pct. 5. Curtea a precizat în special că textul Convenției europene a drepturilor omului și practica Curții Europene a Drepturilor Omului pot servi ca mijloace de interpretare, la nivelul dreptului constituțional, a conținutului și domeniului de aplicare a drepturilor fundamentale și principiul

statului de drept. A se vedea hotărârea Curții Constituționale în cauza nr. 2000-03-01, 30 august 2000, pct. 5, și cauza nr. 2001-08-01, 17 ianuarie 2002, pct. 3.

² M. Mits, „*Internationalisation of Public Law: the Case of Latvia*”, în *Revue européenne de droit public*, vol. 18, nr. 1, 2006, p. 421-442, p. 429.

Abordarea letonă s-a bazat pe metoda interpretării consecvente;

- s-ar putea considera că integrarea dreptului UE se bazează pe principiile armonizării și interpretării sistemice. După cum s-a sugerat de M. Koskenniemi, există o tendință pronunțată împotriva conflictelor normative în dreptul internațional. Interpretarea este de a diminua conflictul care se extinde până la pronunțare³;

- rămâne o problemă deschisă, respectiv în ce măsură această abordare va fi menținută în viitor în cadrul dreptului UE, în contextul avizului 2/13 și în legătură cu caracterul diferit al actelor juridice care trebuie transpuse în ordinile juridice naționale.

2. Într-o logică de sisteme, coexistența dintre ordinea juridică internă și ordinea juridică externă este sau nu este una concurentă? Cum se pot respecta supremațiile, atât a Constituției în dreptul intern, cât și cea specifică ordinii juridice a Uniunii Europene?

Pentru moment, nu există un răspuns concludent la întrebările ridicate. Mai mult decât atât, schimbările constituționale introduse de statele membre le-ar putea modifica abordarea, inclusiv aceea a curților constituționale, în raport cu dreptul UE⁴.

Jurisprudența actuală din Letonia poate fi caracterizată de două cauze. În cauza referitoare la amenajarea teritoriului și protecția mediului, într-unul

dintre cele mai mari porturi din Letonia, au fost invocate standardele de mediu ale UE. Curtea a statuat că „este necesar să se ia în considerare obligațiile Letoniei în calitate de stat membru al UE”. De asemenea, a subliniat că, după aderarea țării la UE, dreptul UE a devenit parte integrantă a sistemului juridic leton. Din această argumentație, Curtea a extras două concluzii importante: „Prin urmare, actele juridice ale Uniunii Europene și interpretarea dată de jurisprudența Curții Europene de Justiție *ar trebui să fie luate în considerare* la aplicarea legislației naționale.”

Însă, fără a aduce atingere celor de mai sus, „[l]egislația letonă trebuie interpretată astfel încât să se evite orice conflicte cu obligațiile Letoniei față de Uniunea Europeană, *cu excepția cazului în care principiile fundamentale prevăzute în Satversme sunt afectate.*” (s.n.)⁵

Acest lucru conduce la concluzia că supremația dreptului UE nu este nelimitată (asemenea oricărei organizații internaționale). Statele membre își pot menține competența de a verifica dacă principiile fundamentale de natură constituțională au fost afectate într-o manieră inacceptabilă, chiar dacă constituția în sine nu abordează problema domeniului de aplicare al competențelor delegate. Un alt exemplu de menționat se referă la cazul în care au fost contestate dispoziții naționale, deoarece contra-ziceau prevederile Convenției internaționale privind traficul maritim, fiind însă în același timp conforme cu cerințele

³ A se vedea International Law Commission, „*Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law*” – Raport al Study Group of the International Law Commission, UN Doc.A/CN.4/L.682 (13 aprilie 2006), rectificare în UN Doc. A/CN.4/L.682/Corr.1 (11 august 2006) (raport elaborat de Martti Koskenniemi), par. 37.

⁴ Spre exemplu, în 2014 *Saeima* (Parlamentul) a adoptat preambulul la *Satversme*. Acest lucru ar putea avea repercusiuni asupra diferitelor articole

din *Satversme*, inclusiv cele legate de raportul dintre dreptul constituțional și dreptul UE.

⁵ A se vedea hotărârea Curții Constituționale în cauza nr. 2007-11-03, 17 ianuarie 2009, par. 24.2. și 25.4., disponibilă la http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/judg_2007_11_03.htm. În ceea ce privește teritoriile vizate de „Natura 2000”, ar trebui astfel respectate cerințele directivelor transpuse de Letonia și interpretarea directivelor, potrivit jurisprudenței CJUE.

dreptului UE. Curtea a făcut trimitere la Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor și a declarat că, în cazurile de conflict între dreptul intern și dreptul internațional, ar trebui să se aplice dispozițiile juridice internaționale. Mai mult decât atât, legiuitorul nu poate adopta acte care sunt în contradicție cu obligațiile internaționale. În același timp, atunci când aplică dreptul UE, instituția și curtea ar trebui să ia în considerare aceste obligații, inclusiv jurisprudența CJUE⁶. Rezultatul final a fost că a trebuit să se aplice „standarde duble” până la remedierea de legiuitor a situației, în conformitate cu diferitele obligații internaționale adoptate.

3. Credeți că supremația absolută și necondiționată a dreptului Uniunii Europene a influențat în mod decisiv jurisprudența tribunalelor constituționale ale statelor membre? Trebuie să existe condiții pentru utilizarea normelor de drept al Uniunii Europene și a jurisprudenței CJUE de tribunalele constituționale?

Se poate susține că „supremația absolută și necondiționată” a fost un concept introdus la începuturi de jurisprudența CJUE. Acest lucru a provocat o reacție dură din partea diferitelor curți constituționale, la care CJUE a răspuns prin atenuarea poziției sale. Acest lucru, la rândul său, a fost urmat de reacții mai pozitive din partea curților constituționale⁷.

În raporturile reciproce dintre curți au existat mai multe „suișuri și coborâșuri”, spre exemplu, în cazul mandatului european de arestare, noilor modificări ale tratatului sau problemelor specifice fiecărei țări. În contextul întrebărilor prezentate, există chiar și întrebări suplimentare care ar putea fi puse, spre exemplu, modul în care CJUE va aplica în continuare Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (avizul nr. 2/13) și modul în care curțile constituționale vor reacționa la avizul CJUE, precum și inițiativele de a introduce așa numita abordare inversă *Solange*⁸.

Curtea Constituțională Letonă a constatat că Letonia se bazează pe valori fundamentale, cum ar fi drepturile omului și libertățile fundamentale, democrația, suveranitatea statului și a poporului său, repartizarea competențelor și statul de drept. Aceste valori nu pot fi în niciun fel limitate prin forța legii. Prin urmare, delegarea competențelor nu poate încălca statul de drept și fundamentul unei republici independente, suverane și democratice. De asemenea, UE nu poate afecta dreptul cetățenilor de a decide cu privire la problemele care sunt esențiale pentru un stat democratic. Potrivit Curții, aceia sunt oamenii care ar avea „ultimul cuvânt” în cazuri de conflicte care iau în discuție problema condițiilor aferente calității de membru [al UE]. În acest context, dreptul de a avea „primul cuvânt” pare chiar mai important⁹.

⁶ A se vedea hotărârea Curții Constituționale în cauza nr. 2004-01-06, 7 iulie 2004, par. 6 și 7, disponibilă la <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=19>.

⁷ Pentru detalii și exemple specifice a se vedea, spre exemplu, A. Albi, „Ironies in Human Rights Protection in the EU: Pre-Accession Conditionality and Post-Accession Conundrums”, în *ELJ*, vol. 15, nr. 1, 2009, p. 46-69, K. Kruma, „Constitutional Courts in the Europeanisation of National Constitutions”, în Cloas Carlos (ed), „*The Lisbon*

Treaty and National Constitutions. Europeanisation

⁸ A. von Bogdandy, M. Kottmann, C. Antpöhler, J. Dickschen, S. Hentrei, M. Smrkolj, „Reverse Solange – Protecting the Essence of Fundamental Rights Against EU Member States”, în *CML Rev*, vol. 49, 2012, p. 489-520, A. von Bogdandy, M. Ioannidis, „Systemic Deficiency in the Rule of Law: What it is, What has been done, What can be done”, în *CML Rev*, vol. 51, 2014, p. 59-96.

⁹ Hotărârea Curții Constituționale în cauza nr. 2008-35-01 din 7 aprilie 2009, par. 16 și 18.1.

În funcție de competențele cu care sunt investite curțile constituționale în diferite state, răspunsul poate fi diferit în diverse contexte naționale. Suveranitatea a fost întotdeauna asociată cu capacitatea de a exercita competențele externe și interne în funcție de valorile suverane. Valorile atașează suveranității un caracter normativ, care să permită evaluarea ordinii sociale¹⁰. Avizul 2/13 nu este clar totuși în privința competențelor conferite UE după Tratatul de la Lisabona.

4. Declararea unor acte de drept primar al Uniunii Europene ca fiind contrarii constituțiilor naționale afectează supremația dreptului Uniunii Europene sau poate fi permisă uneori, spre exemplu, prin prisma respectării drepturilor fundamentale ale omului? Ar trebui reconsiderată, într-un asemenea context, doctrina răspunderii statului pentru încălcarea dreptului Uniunii Europene?

Letonia, în particular, nu s-a confruntat cu o astfel de situație. În *Satversme* nu există niciun articol care să prevadă supremația sau transferul (delegarea) de competențe către UE. *Satversme* este, predominant, un act de procedură, cu excepția preambulului și a secțiunii privind drepturile fundamentale. Cu toate acestea, astfel cum s-a menționat mai sus, supremația poate fi derivată din hotărârile Curții Constituționale. Curtea a precizat, de asemenea, că locul unei anumite prevederi în ierarhia juridică este determinat de forța sa juridică, care depinde de instituția care a adoptat-o și

de procedura care a fost urmată. Astfel, legile adoptate prin referendum au o poziție superioară în ierarhia dreptului în comparație cu legile ordinare¹¹.

În acest context, din punctul de vedere al situației Letoniei, orice discuții suplimentare cu privire la prima parte a întrebării ar fi mai curând ipotetice. Numărul criteriilor ar fi important pentru discuții politice suplimentare la nivelul UE. De exemplu, dacă CJUE s-a pronunțat cu privire la legalitatea unei anumite măsuri; ce tip de măsură este contestată (drept primar sau secundar; procedură de vot etc.); competența curții constituționale; conținutul hotărârii curții constituționale și, în special, rezultatul hotărârii sale¹². Hotărârea curții constituționale dintr-un stat nu poate afecta în mod automat conceptul de supremație. De obicei, curțile se pronunță în cauzele cu care sunt sesizate. Mai mult decât atât, nu există tribunale constituționale în toate statele.

În caz de incompatibilitate, curțile constituționale dau instrucțiuni, de obicei, legiuitorului național. Prin urmare, este de competența legiuitorului să identifice modalități de remediere a situației și să investigheze atât posibilitățile juridice, cât și pe cele politice. UE este o organizație bazată pe statul de drept și CJUE este instituția care asigură respectarea legii. La rândul lor, statele membre UE dispun de mai multe mecanisme pentru a se face auzite. Dezbaterile recente nu sugerează că este nevoie să se reconsidere doctrina răspunderii statului. Dar aceasta este, mai degrabă, o chestiune politică, care să fie abordată atât la nivel național, cât și la nivel UE.

¹⁰ Conceptul nu este nou. Curtea Constituțională Letonă s-a raportat la perioada anterioară celui de-al doilea război mondial în analiza dreptului internațional cu privire la consecințele juridice care apar atunci când un stat își asumă obligații internaționale, suveranitatea fiind tratată mai degrabă ca exercitare a drepturilor suverane, decât ca restricționare a acestora. Curtea Internațională de Justiție a respins punctul de vedere conform căruia încheierea unui astfel de

tratat, conform căruia un stat s-a angajat să efectueze sau să se abțină de la îndeplinirea anumitor acte ar însemna abandonarea de către acest stat a suveranității proprii. În același timp, dreptul de a intra în angajamente internaționale este un atribut al suveranității statului (*Affaire du Vapeur „Wimbledon”*, CPJI Ser A 01 15, 1923, 25, par. 17).

¹¹ Hotărârea Curții Constituționale în cauza nr. 2007-10-0103 din 29 noiembrie 2007.

5. Judecătorul constituțional național este, în principiu, egal celui european? Putem vorbi despre o interpretare reală a dreptului primar al Uniunii Europene efectuată de tribunalele constituționale ale statelor membre?

Întrebarea este provocatoare și depinde de context. Fiecare judecător acționează în limitele propriului sistem. Judecătorul constituțional asigură respectarea Constituției, în timp ce judecătorul CJUE trebuie să verifice respectarea dreptului UE.

Există posibilitatea unor interacțiuni între diferite instanțe; hotărârile altor curți ar putea servi ca sursă de inspirație. Curtea Constituțională a Letoniei este precaută în a invoca deciziile altor curți. Curtea a precizat că reglementările din alte țări nu pot fi invocate în mod direct. Metoda comparativă cere să fie luate în considerare diferențele privind contextul juridic, social, politic, istoric și sistemic¹³. Acest lucru este cu atât mai mult evident în cauzele de drept constituțional, din cauza lipsei teoriei normative în acest domeniu. Hotărârile curților constituționale ar trebui să respecte sistemul constituțional, tradițiile și valorile naționale¹⁴.

La nivelul UE, curțile constituționale dețin aceleași instrumente ca și celelalte instanțe naționale, și anume, ele pot (sau chiar sunt obligate) să efectueze trimiteri preliminare, să aplice dreptul primar în baza doctrinei *actului clar*, să studieze

jurisprudența CJUE și criteriile introduse în diferite dispoziții.

În același timp, CJUE este obligată să ia în considerare drepturile fundamentale, astfel cum sunt garantate de CEDO și astfel cum rezultă din tradițiile constituționale comune ale statelor membre, atunci când interpretează dreptul UE [art. 6 alin. (3) TUE]. Mai mult decât atât, CJUE însăși a statuat că dreptul UE ar trebui să fie interpretat în conformitate cu dreptul internațional¹⁵. Prin urmare, CJUE este mai în măsură să stabilească un numitor comun în contextul UE, dar numai în limitele competențelor UE.

Acest lucru pune UE și statele membre în poziția unică de a dezvolta o abordare comună, cel puțin în domeniul drepturilor fundamentale. Aplicarea uniformă corespunzătoare a dreptului UE, în vederea aplicării și interpretării sale uniforme, nu mai este văzută doar ca o combinație de principii de drept internațional și constituțional¹⁶. Există și un element UE. Problema competenței limitate a UE rămâne totuși valabilă.

6. Există un număr în creștere de tribunale constituționale care au adresat întrebări preliminare CJUE. Putem vorbi despre extrema ratio sau despre un instrument obișnuit de cooperare? În fapt, există ierarhie, confruntare sau pură cooperare între CJUE și tribunalele constituționale?

¹² Epopeea mandatului european de arestare și cea privind Tratatul de la Lisabona pot servi drept exemple.

¹³ Hotărârea Curții Constituționale în cauza nr. 2007-01-01 din 8 iunie 2007, par. 24.1. A se vedea și R. Michaels, „*The Functional Method of Comparative Law*”, în M. Reimann, R. Zimmerman (ed.), „*The Oxford Handbook of Comparative Law*”, Oxford University Press, Oxford, 2006, p. 339-382.

¹⁴ D. Feldman, „*Modalities of Internationalisation in Constitutional Law*”, în European

Review of Public Law, vol. 18, nr. 1, 2006, p. 109-131, 142.

¹⁵ Cauza C-286/90, hotărârea din 24 noiembrie 1992, *Anklagemyndigheden/Poulsen și Diva Navigation*, EU:C:1992:453.

¹⁶ A. Nollkaemper, „*The Role of National Courts in Inducing Compliance with International and European Law – a Comparison*”, în Cremona Marise (ed.), „*Compliance and the Enforcement of EU Law*”, Oxford University Press, 2012, p. 157-194, 159 și 162-168.

A se vedea răspunsul la întrebarea precedentă. Avantajul dreptului UE este acela că reprezintă un sistem bazat pe cooperarea dintre curți, în temeiul statului de drept, principiilor și valorilor agreate. Armonizarea diferitelor practici, pe baza acelorași dispoziții, permite constituirea unui spațiu comun în beneficiul persoanelor. În acest context, creșterea

Gertrude Lübbe-Wolff

Gertrude Lübbe-Wolff este profesor și judecător în cadrul de-al doilea senat al Bundesverfassungsgericht (Tribunalul Federal Constituțional din Germania). După ce a studiat dreptul la Universitatea din Bielefeld, Albert - Ludwigs - Universität din Freiburg și Harvard Law School, a obținut doctoratul în drept la Freiburg im Breisgau. Din 1979 la 1987 a fost asistent de cercetare la Bielefeld, concentrându-se pe dreptul public, istoria constituțională a epocii moderne și filosofia dreptului. Din 1988 până în 1992 a fost director al Wasserschutzamt („Biroul de protecție a apei”) din Bielefeld, înainte de a fi rechemată ca profesor în drept public la Universitatea din Bielefeld. În anul 2000, a primit premiul „Gottfried Wilhelm Leibniz” al Deutsche Forschungsgemeinschaft (cel mai important premiu german pentru cercetare). Publicații relevante: *Die ALS Grundrechte Eingriffsabwehrrechte* (Nomos, Baden-Baden), 1988; *Recht und Moral im Umweltschutz* (Nomos, Baden-Baden), 1999; *Umweltschutz durch Kommunales Satzungsrecht* (Erich Schmidt, Berlin) 1993 - 2. Auflage 1997; *Symbolische Umweltpolitik* (Bernd Hansjürgens, coautor) (Suhrkamp, Frankfurt), 2000; *Effizientes Umweltordnungsrecht -*

numărului de trimiteri preliminare la CJUE reprezintă o evoluție binevenită.

A existat o serie de cauze în care i s-a solicitat Curții Constituționale din Letonia să introducă o cerere având ca obiect pronunțarea unei hotărâri preliminare de CJUE. Curtea nu a declarat că nu ar face acest lucru, în principiu. Dar, până în prezent, nu a identificat o astfel de necesitate¹⁷.

Kriterien und Grenzen (în colaborare cu Erik Gawe³) (Nomos, Baden-Baden), 2000; Globalisierung und Demokratie. Überlegungen am Beispiel der Wasserwirtschaft, în Recht und Politik 3/2004, S. 130-143; Substantiierung und der Subsidiarität Verfassungsbeschwerde, în EuGRZ 2004, S. 669-682.

1. Care este forma cea mai adecvată de receptare a dreptului Uniunii Europene în ordinea juridică a statelor membre? Monismul, dualismul sau pluralismul juridic?

Raportul dintre dreptul UE și dreptul național al statelor membre ale UE ridică mai multe întrebări decât se poate răspunde în mod rezonabil atașând oricare dintre aceste etichete. Sau, pentru a răspunde altfel, fiecare dintre aceste categorii ar avea nevoie de o definiție complexă a sensului său cu privire la o multitudine de întrebări înainte de a putea fi aplicată în mod rezonabil la raportul dintre dreptul UE și dreptul național. Voi

¹⁷ A se vedea, spre exemplu, hotărârile Curții Constituționale în cauza nr. 2008-47-01, 28 mai 2009, par. 15.2, și în cauza nr. 2010-71-01 19

noiembrie 2011, par. 24. Textul în limba engleză este disponibil la adresa http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/judg_2008_47_01.htm.

răspunde așadar direct la câteva dintre întrebări, fără a explicita și fără a încerca să fac referire în totalitate la una dintre categoriile enunțate mai sus.

Ar fi de presupus că, în influențarea raportului dintre dreptul UE și dreptul național, constituțiile naționale au un cuvânt de spus.

Ele ar trebui să influențeze acest raport într-un mod care să reducă la minimum, fără a exclude însă cu orice preț, posibilitatea ca autoritățile naționale, inclusiv instanțele naționale, să se poată afla în imposibilitatea de a se conforma dreptului UE.

Ca parte a programului de minimizare a conflictelor, constituția va trebui - în principiu - să permită aplicabilitatea directă, fără acte ulterioare de punere în aplicare, a dreptului UE la nivel național, în măsura în care dreptul UE reclamă aplicabilitatea directă.

Gradul în care actele naționale se conformează dreptului UE trebuie pus în legătură cu limitele competențelor UE și trebuie definite într-un mod care să țină seama de cerințele funcționării unei ordini supranaționale (vezi răspunsurile la întrebările nr. 2 și urm.).

2. Într-o logică de sisteme, coexistența dintre ordinea juridică internă și ordinea juridică externă este sau nu este una concurentă? Cum se pot respecta supremațiile, atât a Constituției în dreptul intern, cât și cea specifică ordinii juridice a Uniunii Europene?

Situația în care constituția națională nu aderă la o abordare a supremației necondiționate a oricărui act juridic al UE, în absența unei terțe părți competente să soluționeze conflictul, implică în mod necesar posibilitatea unor susțineri contrare de prioritate. Structural, sistemul

rezultat se află la antipodul sistemelor ierarhizate, dintre care organizarea militară a fost cel mai proeminent model (și cel mai influent, în măsura în care este vizată formularea ideilor despre organizare). Este vorba despre un sistem cu echilibru delicat, care impune o analiză atentă, în orice moment, a perspectivelor proprii și opuse ale fiecăreia dintre părți. Tocmai această analiză atentă, care revine și organelor UE, este ceea ce este menit să promoveze un atare sistem.

3. Credeți că supremația absolută și necondiționată a dreptului Uniunii Europene a influențat în mod decisiv jurisprudența tribunalelor constituționale ale statelor membre? Trebuie să existe condiții pentru utilizarea normelor de drept al Uniunii Europene și a jurisprudenței CJUE de tribunalele constituționale?

Răspunsul la prima întrebare depinde de fiecare constituție respective - dacă acordă prioritate necondiționată dreptului UE sau impune anumite rezerve, și dacă susține sau nu vreun tip de control juridicțional al legislației, naționale sau transnaționale. În Germania, Legea fundamentală (*Grundgesetz*, GG) impune o rezervă. Cu anumite precizări, ea susține și chiar impune integrarea Germaniei în UE. În principiu, acest lucru este înțeles a implica obligația de a respecta dreptul UE, astfel interpretat de CJUE. Există însă un avertisment. Articolul cu privire la integrare (art. 23 GG) nu permite derogări de la ceea ce este protejat de clauza privind limitele revizuirii* de la art. 79 alin. (3) GG. Sunt inadmisibile modificările aduse Legii fundamentale care afectează împărțirea federației în landuri, participarea acestora la procesul legislativ sau principiile de bază ale Constituției (demnitatea omului

* Cf. cauza C-62/14, *Gauweiler*, hotărârea Curții de Justiție din 16 iunie 2015, EU:C:2015:400 (n.tr.).

și democrația), competențele UE nu sunt determinate de UE în sine, ci depind de o atribuire specifică. În consecință, Tribunalul Constituțional Federal va aprecia dacă aceste limite privind integrarea sunt respectate și protejate de autoritățile naționale și dacă ele ar putea implica revizuirea aplicabilității actelor UE în Germania. Cu toate acestea, aplicabilitatea va fi refuzată numai în cazul în care competențele UE au fost încălcate în mod vădit și cu relevanță sistemică. Curțile Constituționale ale altor state membre, spre exemplu, Franța, Grecia, Italia, Polonia, Spania și Republica Cehă, au interpretat în mod comparabil constituțiile lor, pentru a permite nu numai integrarea în UE, dar și stabilirea limitelor acesteia, care sunt supuse controlului juridic național. În ceea ce privește a doua întrebare, în opinia mea, o constituție a unui stat membru care permite în mod clar integrarea europeană nu are nevoie de norme specifice de aplicare a dreptului UE, inclusiv a jurisprudenței CJUE, care este obligatorie. Este de la sine înțeles că integrarea în UE presupune respectarea regulilor normale ale jocului. Ceea ce poate necesita clarificare sunt limitele deferenței, dacă este cazul.

4. Declararea unor acte de drept primar al Uniunii Europene ca fiind contrarii constituțiilor naționale afectează supremația dreptului Uniunii Europene sau poate fi permisă uneori, spre exemplu, prin prisma respectării drepturilor fundamentale ale omului? Ar trebui reconsiderată, într-un asemenea context, doctrina răspunderii statului pentru încălcarea dreptului Uniunii Europene?

Dacă un act al Uniunii Europene este declarat contrar constituției naționale de către o instanță constituțională națională, cu consecința că este inaplicabil la nivel național sau că autoritățile naționale trebuie să acționeze pentru a preveni

intrarea sa în vigoare, aceasta echivalează cu o negare (parțială) a supremației dreptului UE. Consider că o apreciere de ordin juridic în acest sens ar presupune că, din punctul de vedere al constituției naționale, nu poate fi admisă răspunderea pentru nerespectarea aceluși act. Apropo, mă întreb dacă nu ar fi preferabil să se vorbească despre declararea *aplicării unui act al UE la nivel național* (mai degrabă decât actul UE în sine) ca fiind contrară constituției naționale, pentru că nu actul în sine, ci numai forța sa obligatorie în temeiul constituției naționale se află în competență națională.

5. Judecătorul constituțional național este, în principiu, egal celui european? Putem vorbi despre o interpretare reală a dreptului primar al Uniunii Europene efectuată de tribunalele constituționale ale statelor membre?

Cred că răspunsul la ambele întrebări trebuie să fie negativ. Instanțele naționale nu pot pretinde în mod rezonabil un „ultim cuvânt” în ceea ce privește dreptul UE ca atare (cu atât mai puțin pentru dreptul UE lipsit de validitate), ci doar un ultim cuvânt cu privire la caracterul său obligatoriu în temeiul constituției naționale (a se vedea răspunsul la întrebarea nr. 4). În măsura în care acest lucru implică în mod necesar o interpretare a dreptului UE, aceasta este o interpretare în sensul dreptului național. Deși o astfel de interpretare poate fi perfect rezonabilă, având caracter avansat în plan juridic, din punctul de vedere al ordinii juridice a UE aceasta nu constituie o interpretare oficială a dreptului UE, cu excepția situației în care este adoptată de CJUE, iar ea revine CJUE, iar nu instanței naționale, ceea ce o face relevantă din punct de vedere juridic pentru ordinea juridică a UE. Odată ce o ordine juridică națională a ales să admită posibilitatea controlului juridic al forței obligatorii

a actelor UE, în temeiul constituției naționale, în materie se deschide o potențială dualitate a punctelor de vedere - național sau european - , care nu poate fi reconciliată printr-o încercare de ordin teoretic.

6. Există un număr în creștere de tribunale constituționale care au adresat întrebări preliminare CJUE. Putem vorbi despre extrema ratio sau despre un instrument obișnuit de cooperare? În fapt, există ierarhie, confruntare sau pură cooperare între CJUE și tribunalele constituționale?

Trimiterile preliminare ar trebui să fie văzute ca instrument comun de cooperare. Dacă Tribunalul Constituțional Federal din Germania a utilizat acel instrument doar o singură dată până în prezent, aceasta se explică prin aceea că el a considerat că o trimitere preliminară trebuie realizată doar în cazuri excepționale. Motivul este faptul că Tribunalul Constituțional Federal exercită controlul asupra împrejurării dacă instanțele de drept comun și-au îndeplinit sau nu obligația de a sesiza CJUE cu trimiteri preliminare, potrivit art. 267 TFUE, ca echivalent funcțional al sesizării

Tribunalului Constituțional de către acele instanțe. În temeiul dreptului german, obligația instanțelor ale căror decizii nu mai pot fi atacate de a efectua trimitere preliminară la CJUE (art. 267 paragraful al treilea TFUE) revenea deja celei mai înalte instanțe *de drept comun* în cauză. Împrejurarea de a nu efectua o trimitere preliminară, în mod nemotivat, este considerată încălcare a dreptului la accesul la o instanță constituită prin lege, și anume a dreptului părții de a-și vedea cauza soluționată de organul judiciar competent (art. 100 alin. (1) GG). În cazul în care a fost sesizat cu o plângere constituțională, și dacă, în mod evident, era necesară efectuarea unei trimiteri la CJUE, Tribunalul Constituțional Federal nu va efectua el însuși trimiterea preliminară, ci va anula decizia instanței care nu a efectuat trimiterea, pentru motivul că instanța a încălcat dreptul la o instanță constituită prin lege, și va trimite cauza spre rejudecare, urmând a fi efectuată și trimiterea preliminară necesară. Aceasta reprezintă doar un aspect de diviziune eficientă a muncii între instanțele naționale, iar nu un tratament excepțional al trimiterilor preliminare.

Bertrand Mathieu

Bertrand Mathieu este un profesor francez de drept constituțional. A predat la Institut d'études politiques din Lyon, apoi la Faculté de droit et de science politique de l'université de Bourgogne (1992-1998). Din 1998 este profesor la Université de Paris I Panthéon-Sorbonne, unde conduce, alături de profesorul Michel Verpeaux, Centrul de studii de drept constituțional. Este director al revistelor Cahiers constitutionnels de l'Université Paris I și Constitutions, publicate la Dalloz, președinte al Association française de Droit constitutionnel și membru al Consiliului Superior al Magistraturii (2011- 2015). A

publicat sute de articole, studii și volume, între care amintim: B. Mathieu, "Le droit à la vie", Editions du Conseil de l'Europe, 2005, B. Mathieu, M. Verpeaux, "Droit constitutionnel",

Presses universitaires de France, 2004, iar, mai recent, B. Mathieu (împreună cu Philippe Ardant), "Droit constitutionnel et institutions politiques", ed. a 26-a, LGDJ, 2014.